

ALTERRA

WAGENINGENUR

Toets herijking EHS Overijssel

Alterra-rapport 2333
ISSN 1566-7197

R. Pouwels, M. van Eupen, E.A. van der Grift, B. de Knegt en R. Wegman

Toets herijking EHS Overijssel

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de provincie Overijssel.

Toets herijking EHS Overijssel

R. Pouwels, M. van Eupen, E.A. van der Grift, B. de Knecht en R. Wegman

Alterra-rapport 2333

Alterra Wageningen UR
Wageningen, 2012

Referaat

Pouwels, R., M. van Eupen, E.A. van der Grift, B. de Knecht en R. Wegman, 2012. *Toets herijking EHS Overijssel*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2333. 44 blz.; 6 fig.; 2 tab.; 14 ref.

De provincie Overijssel heeft met de *Feitenkaart* en de *Feitenkaarten + voorstellen* een eerste concept gemaakt van de herijkte EHS. In deze studie is de herijkte EHS getoetst op de internationale doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). De herijkte EHS zal bijdragen aan de duurzame condities voor VHR-soorten. De oorspronkelijke EHS zou tot verdere verbeteringen hebben geleid, maar ook hiervoor geldt dat zonder meer oppervlak natuur voor enkele soorten duurzame condities niet volledig gerealiseerd zullen worden. Een aantal van de *ingediende voorstellen* zijn gunstig voor huidige populaties en habitattypen en dragen tevens bij aan een goede kwaliteit van de grote beekdalsystemen.

Trefwoorden: Herijking EHS, Overijssel, Vogel- en Habitatrichtlijn, Feitenkaart, Feitenkaart + voorstellen, MetaNatuurplanner, LARCH.

Foto omslag: Theo de Kogel

ISSN 1566-7197

Dit rapport is gratis te downloaden van www.alterra.wur.nl (ga naar 'Alterra-rapporten'). Alterra Wageningen UR verstrekt geen gedrukte exemplaren van rapporten. Gedrukte exemplaren zijn verkrijgbaar via een externe leverancier. Kijk hiervoor op www.rapportbestellen.nl.

© 2012 Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek)
Postbus 47; 6700 AA Wageningen; info.alterra@wur.nl

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra-rapport 2333

Wageningen, September 2012

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Herijking EHS in Overijssel	9
1.2 Projectdoelstelling	10
1.3 Onderzoeksvragen	11
1.4 Leeswijzer	11
2 Werkwijze	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Algemeen doel van de Vogel- en Habitatrichtlijn	14
2.3 Kwaliteit ecosysteem	15
2.4 Toetsing ruimtelijke condities actuele populaties VHR-soorten	16
2.5 Globale analyse van potenties op basis van eerdere studie	17
2.6 Eindbeoordeling voorstellen	17
3 Resultaten	19
3.1 Algemeen doel Vogel- en Habitatrichtlijn	19
3.2 Kwaliteit ecosysteem	20
3.3 Toetsing ruimtelijke condities actuele populaties VHR-soorten	22
3.4 Globale analyse van potenties op basis van eerdere studie	24
3.5 Eindbeoordeling voorstellen	24
3.6 Voorstellen om gebieden uit de EHS te halen	25
3.6.1 Reutum	25
3.6.2 Wanneperveen/Zuideindigerwijde	26
4 Conclusies	27
5 Discussie	29
Literatuur	31
Bijlage 1 Overzicht gebruikte soorten MetaNatuurplanner	33
Bijlage 2 Overzicht soorten gebruikt met LARCH	37
Bijlage 3 Voorbeeld van ruimtelijke knelpunten van Zandhagedis	39
Bijlage 4 Natuurdoelen Feitenkaart	41
Bijlage 5 Overzicht beoordeling voorstellen	43

Samenvatting

Aanleiding onderzoek

Provinciale Staten van Overijssel heeft eind december 2011 ingestemd met het *Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur* en een procesvoorstel over de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Dit houdt onder meer in dat de herijkte EHS in 2013 planologisch zal worden vastgelegd als onderdeel van de actualisatie van de *Omgevingsvisie Overijssel*. Op 22 februari 2012 heeft GS het proces van de herijking vastgesteld en ook een zogenoemde *Feitenkaart* neergelegd. In deze *Feitenkaart* is een eerste concept van de herijkte EHS opgenomen. Deze *Feitenkaart* is een bespreekstuk. Gebiedspartners zijn gevraagd *voorstellen* in te dienen. Deze *ingediende voorstellen* staan nog niet vast en zijn onderdeel van een proces dat kan leiden tot aanpassing of wegvallen van deze voorstellen.

De provincie Overijssel heeft Alterra gevraagd om te toetsen in welke mate de herijkte EHS - zoals opgenomen in de *Feitenkaart* - bijdraagt aan de doelen van de Vogel- en Habitatrictlijn. Deze richtlijnen verplichten Nederland tot het instellen van een Natura 2000-netwerk van beschermde gebieden en het instellen van een beschermingsregime voor soorten. Er moeten maatregelen genomen worden om de verslechtering van de natuurkwaliteit in Natura 2000-gebieden te stoppen. Daarnaast geldt een algemene doelstelling om alle Vogel- en Habitatrictlijn soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Daarnaast is gevraagd wat de effecten zijn van de *ingediende voorstellen* en welke voorstellen naar verwachting de grootste bijdrage zullen leveren aan het behalen van de internationale doelen. Om antwoord te kunnen geven op deze vragen zijn vier analyses uitgevoerd.

1. Herijkte EHS gunstig voor staat van instandhouding VHR-soorten

De eerste analyse is gericht op de algemene doelstelling van de Vogel- en Habitatrictlijn (VHR); te weten het in een gunstige staat van instandhouding brengen en houden van de soorten en habitattypen die Europees worden beschermd. Het blijkt dat in de huidige situatie in Overijssel voor naar verwachting 48% van de onderzochte VHR-soorten duurzame condities bestaan voor het in stand houden van de soort. Voor de *Feitenkaart* geldt dat het percentage duurzame condities voor VHR-soorten toeneemt tot 60%. Het percentage soorten met duurzame condities ligt voor de *Feitenkaart + voorstellen* 1.5% hoger ten opzichte van de *Feitenkaart*. Zoals verwacht liggen beide lager dan de oorspronkelijke EHS.

De toename in het aantal soorten waar duurzame condities voor worden gecreëerd, wordt alleen gerealiseerd als de plannen geheel worden gerealiseerd, inclusief het beheer van de gebieden. Om voor alle VHR-soorten duurzame condities te realiseren is naast het realiseren van optimale milieucondities ook meer oppervlak met een betere ruimtelijke samenhang (verbindingen) nodig.

2. Enkele ingediende voorstellen leiden tot sterke toename van de natuurkwaliteit in de grote beeksystemen

De tweede analyse is gericht op de kwaliteit van ecosystemen die belangrijk zijn voor de Vogel- en Habitatrictlijn. In deze analyse worden de locaties op kaart weergegeven waar de *ingediende voorstellen* zullen leiden tot een substantiële toename in de kwaliteit van ecosystemen voor soorten van de VHR (inclusief typische soorten). Het blijkt dat enkele *ingediende voorstellen* op gebiedsniveau een aantal duidelijke effecten laten zien. Vooral de kwaliteit in het Vechtdal, Reestdal, Reggedal en de Benedenloop Dinkedal neemt toe. In grote delen van deze gebieden wordt voor meer dan 50% van de soorten duurzame condities gerealiseerd en is de

kwaliteit van het ecosysteem goed. Deze *ingediende voorstellen* leiden ertoe dat na realisatie ook in enkele aanliggende terreinen de kwaliteit van het ecosysteem toeneemt tot voldoende of goed.

3. Enkele ingediende voorstellen gunstig voor huidige populaties van VHR-soorten

De derde analyse is gericht op lokaal duurzaam voorkomen van actuele populaties van VHR-soorten. Het blijkt dat er in Overijssel voor tien soorten van de Habitatrichtlijn en vijf soorten van de Vogelrichtlijn populaties aanwezig zijn die een ruimtelijk knelpunt hebben en het risico lopen om achteruit te gaan. Voor ruim 25% van de knelpunten zal de *Feitenkaart* een positieve bijdrage leveren. De *ingediende voorstellen* zullen voor ruim 50% van de knelpunten een positieve bijdrage leveren. Bij de beoordeling is niet nagegaan of de knelpunten volledig worden opgelost.

4. Enkele ingediende voorstellen liggen in gebieden met grote potentie voor habitattypen

De vierde analyse is gericht op het in beeld brengen van gebieden die een grote potentie hebben voor habitattypen. Het blijkt dat er enkele gebieden zijn waar kwel optreedt en veel kenmerkende plantensoorten van habitattypen voorkomen. De Ruiten is een voorstel dat ligt in een gebied met grote potenties.

Veel voorstellen leveren een grote positieve bijdrage aan de doelstelling van de VHR

De eindbeoordeling laat zien dat het *ingediende voorstel* in het gebied De Ruiten bijdraagt aan al de drie onderzochte aspecten. De *ingediende voorstellen* in de gebieden het Vechtdal inclusief Vilsteren, Reestdal, Reggedal, Benedenloop Dinkeldal en Tilligterbeek, Barsbeker Binnenpolder, Heetveld, Vledder & Leyerhooilanden, Vogelpoel onder Agelerbroek, Stuwwal Oldenzaal, IJsseluiteerwaarden, Kloppersblok, Dinkeldal en De Borkeld dragen positief bij aan meerdere van de onderzochte aspecten. Het voorstel om Reutum en Verbindingszone Wanneperveen/Zuideindigerwijde uit de EHS te halen kan in Reutum lokaal leiden tot een achteruitgang van habitattypen en soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Daarbij wordt er in beide gebieden een kans onbenut gelaten om grote aaneengesloten gebieden te realiseren die beter in staat zijn om drukfactoren uit de omgeving op te vangen.

Herijking gunstig voor VHR, mits plannen integraal worden uitgevoerd

Uit de analyse blijkt dat de *Feitenkaart* inclusief de *ingediende voorstellen* in veel gebieden een positieve bijdrage levert aan het realiseren van de doelstellingen van de VHR. Voor het behalen van deze positieve bijdrage moet de beoogde milieukwaliteit en een bepaalde omvang behaald worden. Een belangrijk aandachtspunt is de effectiviteit van de te nemen maatregelen.

1 Inleiding

1.1 Herijking EHS in Overijssel

Provinciale Staten van Overijssel heeft eind december 2011 ingestemd met het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur en een procesvoorstel over de herijking van de EHS. Dit houdt onder meer in dat de herijkte EHS in 2013 planologisch wordt vastgelegd als onderdeel van de actualisatie van de Omgevingsvisie Overijssel. De van rijkswege vastgestelde EHS uit de Nota Ruimte - dus die van vóór de Kabinetsbesluiten van het kabinet Rutte I om de EHS te herijken - komt nagenoeg overeen met de provinciale Groen Blauwe Hoofdstructuur (GBHS). Daarnaast maken de Kader Richtlijn Water (KRW) waterlopen en beekbovenlopen onderdeel uit van de GBHS. De uitwerking van de Kabinetsbesluiten in het onderhandelingsakkoord legt de regie in het landelijk gebied bij de provincie en daarmee is het natuurbeleid gedecentraliseerd. De van rijkswege beschikbaar gestelde middelen nemen echter sterk af, waardoor de noodzaak ontstaat de inzet van het instrumentarium aan te passen. De ambities van de GBHS - natuur ('natuur als ruggengraat'), een mooi landschap ('zichtbaar en beleefbaar landschap'), de regionale economie (o.a. 'sterke ruimtelijke kwaliteit als merk') en water ('een continu en beleefbaar watersysteem') - blijven ongewijzigd. De nationale opgaven binnen de GBHS worden echter herbegrensd (herijking EHS) als gevolg van de afspraken uit het onderhandelingsakkoord met het Rijk.

Op 22 februari 2012 heeft GS het proces van de herijking vastgesteld en ook een zogenoemde 'feitenkaart' neergelegd. In deze feitenkaart is een eerste concept van de herijkte EHS opgenomen, waarbij de huidige begrenzing van de GBHS als vertrekpunt diende. Deze feitenkaart was de aftrap voor de gesprekken met de partners om tot een nadere uitwerking van de begrenzing van de GBHS en herijkte EHS te komen. De partners hebben medio maart 2012 voorstellen ingediend voor het aanpassen van de feitenkaart.

Door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is al getoetst in hoeverre Nederland met de uitvoering van het onderhandelingsakkoord en de voorgestelde bezuinigingen kan voldoen aan de internationale verplichtingen en doelstellingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en KRW. Het PBL concludeerde onder meer dat het akkoord een versnelde achteruitgang van natuurkwaliteit reëel maakt, wat risicovol is met het oog op de internationale verplichtingen in het kader van o.a. de VHR (Bredenoord et al., 2011). Zij stelt dat Nederland met de afspraken uit het akkoord niet voldoet aan de korte-termijn verplichtingen, d.w.z. het stoppen van de verslechtering van de beschermde natuur in de Natura 2000-gebieden. Bovendien komt de realisatie van algemene doelstelling - het in een gunstige staat van instandhouding brengen en houden van de soorten en habitattypen die Europees worden beschermd - hiermee niet dichterbij. Het PBL heeft tevens een inschatting gegeven van de effecten van deze aanvullingen en uitvoeringsafspraken. Het PBL concludeerde dat de aanvullingen op het akkoord de effectiviteit en doelmatigheid ervan ten goede zullen komen (PBL, 2012). De versoering van natuurbeheer blijft echter gehandhaafd. Doordat er meer geld door met name provincies is toegezegd voor natuurbeheer zal de natuurkwaliteit minder snel achteruitgaan dan bij uitvoering van het oorspronkelijke akkoord. De realisatie van de beoogde kwaliteitsimpuls blijft onzeker, door achterblijvende afspraken rond verdroging en door praktische uitvoeringsperikelen. Hoe het akkoord in de praktijk precies zal uitwerken, zo stelt het PBL, is afhankelijk van de eventuele extra inzet van de individuele provincies. In hoeverre deze conclusies gelden voor de individuele provincies is niet getoetst.

1.2 Projectdoelstelling

Het doel van deze studie is te toetsen in welke mate de herijkte EHS zoals opgenomen in de *Feitenkaart* bijdraagt aan de doelen voor de bescherming van soorten en habitattypen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Een tweede doel is om de effecten van de door de partners ingediende voorstellen in te schatten en te bepalen welke voorstellen naar verwachting de grootste bijdrage/afname zullen leveren aan het behalen van doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zijn in Overijssel voor de Natura 2000-gebieden recent uitgebreide studies gedaan welke maatregelen in en buiten Natura 2000-gebieden nodig zijn om de achteruitgang van habitattypen en soorten in de Natura 2000-gebieden te voorkomen. De maatregelen die in het kader van de PAS zijn uitgewerkt zijn doorvertaald in de herijkte EHS en worden voor dit onderzoek niet opnieuw getoetst.

Kader 1 Vogel- en Habitatrichtlijn

De Vogel- en Habitatrichtlijn hebben beide als doel het beschermen van de biodiversiteit. Om dit te realiseren zijn enkele verplichtingen en doelstellingen opgenomen in de richtlijnen. In deze paragraaf worden een aantal begrippen toegelicht zoals deze worden gebruikt in dit onderzoek.

Zowel vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn heeft Nederland de verplichting om gebieden aan te wijzen om het behoud te waarborgen van habitattypen¹, soorten die behoren tot bijlage II van de Habitatrichtlijn en broedvogels die behoren tot bijlage I van de Vogelrichtlijn en trekkende watervogels als meer dan 1% van de biogeografische populatie in een gebied broedt, ruit, foerageert en/of rust. Deze gebieden vormen samen het Natura 2000-netwerk. Ook schrijven de richtlijnen de lidstaten voor dat maatregelen moeten worden genomen voor het bereiken van de instandhoudingdoelstellingen binnen de Natura 2000-gebieden. Voor de **korte termijn** moeten maatregelen worden genomen om te voorkomen dat de kwaliteit van de habitattypen en de leefgebieden van soorten in de Natura 2000-gebieden niet verslechtert. Om te kunnen voldoen aan deze verplichting moeten ook maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden worden uitgevoerd, om de abiotische condities in de Natura 2000-gebieden op orde te brengen.

Naast de verplichting tot het instellen van een Natura 2000-netwerk verplicht de Habitatrichtlijn lidstaten tot het instellen van een strikt beschermingsregime voor soorten vermeld in bijlage IV en het nemen van maatregelen om de exploitatie van de soorten uit bijlage V te controleren. Bijlage IV bevat ook soorten die voorkomen op bijlage II. Voor de soorten van bijlage IV en V geldt ook de algemene doelstelling om deze soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen, maar voor de soorten die niet ook op bijlage II voorkomen, hoeven geen Natura 2000-gebieden aangewezen te worden. De verplichting tot het instellen van een beschermingsregime is in Nederland doorvertaald in de flora- en faunawet.

¹ In de richtlijn zelf wordt gesproken over *typen natuurlijke habitats*. Dit is synoniem aan habitattypen. Beide termen worden veelvuldig gebruikt. In dit rapport wordt de term habitattypen gebruikt, omdat habitats een term is die in de ecologie gebruikt wordt voor het beschrijven van het leefgebied van soorten.

Naast het aanwijzen van de Natura 2000-gebieden en het instellen van een beschermingsregime heeft Nederland als lidstaat de algemene verplichting om de habitattypen en soorten vallend onder deze twee richtlijnen op **(lange) termijn** in een (landelijke) gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Hieraan is geen termijn verbonden, waardoor deze verplichting als minder urgent wordt gezien. Wel eist het beginsel van loyale samenwerking (voorheen gemeenschapstrouw) van het EU-verdrag dat een reële inspanning wordt geleverd om binnen een redelijke termijn een gunstige staat van instandhouding te bereiken voor de te beschermen beschermde habitattypen en soorten. Daarbij moet tussentijdse achteruitgang van natuurwaarden worden voorkomen. De plicht tot het bereiken van een gunstige staat van instandhouding is niet doorvertaald in nationale wetgeving. Voor de provincie bestaat op grond van nationale wetgeving de plicht om maatregelen te treffen voor de aan Natura 2000-gebieden gerelateerde doelen.

Voor het realiseren van een gunstige staat van instandhouding is het aanwijzen en nemen van maatregelen voor soorten en habitattypen in de Natura 2000-gebieden heel belangrijk. Echter, voor sommige soorten en habitattypen is met het realiseren van de doelen in die gebieden nog geen landelijke gunstige staat van instandhouding geborgd, omdat een groot deel van de populaties en oppervlakten buiten de Natura 2000-gebieden voorkomen (Bouwma et al., 2009 en Bouwma et al., 2012). Dit geldt bijvoorbeeld voor soorten zoals Boomkikker, Grauwe klauwier, Drijvende waterweegbree, Grote modderkruiper en het habitatype Zomen en Ruigten. Ook deze populaties en oppervlakten worden meegerekend bij het vaststellen van de landelijke staat van instandhouding. De landelijke staat van instandhouding is namelijk niet gelijk aan de optelsom van de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden. Aangezien de staat van instandhouding landelijk wordt vastgesteld en beoordeeld kan een achteruitgang/toename op de ene locatie (geen Natura 2000-gebied) worden gecompenseerd met een toename/achteruitgang op een andere locatie. Het is momenteel onduidelijk in hoeverre het beschermen van actuele populaties van bijlage II soorten van de Habitatrictlijn en oppervlakten van habitattypen die buiten Natura 2000-gebieden liggen op landelijk niveau als verplichting gezien moet worden. In het onderhandelingsakkoord tussen het Rijk en provincies is afgesproken dat het Rijk verantwoordelijk blijft voor de gunstige staat van instandhouding van soorten en dat in 2016 geëvalueerd wordt in hoeverre aanvullende maatregelen binnen en buiten Natura 2000-gebieden nodig zijn om dit te realiseren.

1.3 Onderzoeksvragen

Het onderzoek richt zich op de volgende concrete vragen:

1. In welke mate draagt de uitvoering van *Feitenkaart* bij aan de algemene doelstelling van de Vogel- en Habitatrictlijn; het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van de VHR-soorten en habitattypen (inclusief de typische soorten van de habitattypen), rekening houdend met milieuoedities en ruimtelijke samenhang?
2. In welke mate versterken/verzwakken de individuele voorstellen van de partners de bijdrage van de herijkte EHS aan de realisatie van de algemene doelstelling van de Vogel- en Habitatrictlijn?

1.4 Leeswijzer

In het rapport wordt eerst de methode beschreven van de verschillende analyses die zijn uitgevoerd (hoofdstuk 2). Vervolgens worden de resultaten (hoofdstuk 3) en conclusies (hoofdstuk 4) beschreven. Er wordt afgesloten met enkele discussiepunten (hoofdstuk 5).

2 Werkwijze

2.1 Inleiding

Om antwoord te kunnen geven op de vragen van de provincie Overijssel worden vier analyses uitgevoerd. De eerste analyse is gericht op het in een gunstige staat van instandhouding brengen en houden van de soorten en habitattypen die Europees worden beschermd. De tweede analyse is gericht op het maken van een kaart met locaties waar de kwaliteit van ecosystemen toe zal nemen voor soorten van de VHR (inclusief typische soorten²) als gevolg van de *ingediende voorstellen* door de gebiedspartners. De derde analyse is gericht op het lokaal duurzaam voorkomen van actuele van populaties van VHR-soorten. De vierde analyse is gericht op het in beeld brengen van gebieden die een grote potentie hebben voor habitattypen. Om de *ingediende voorstellen* apart te kunnen beoordelen, worden de resultaten van de tweede, derde en vierde analyse uiteindelijk samengevoegd tot één kaart.

Voor de analyses worden twee scenario's gebruikt:

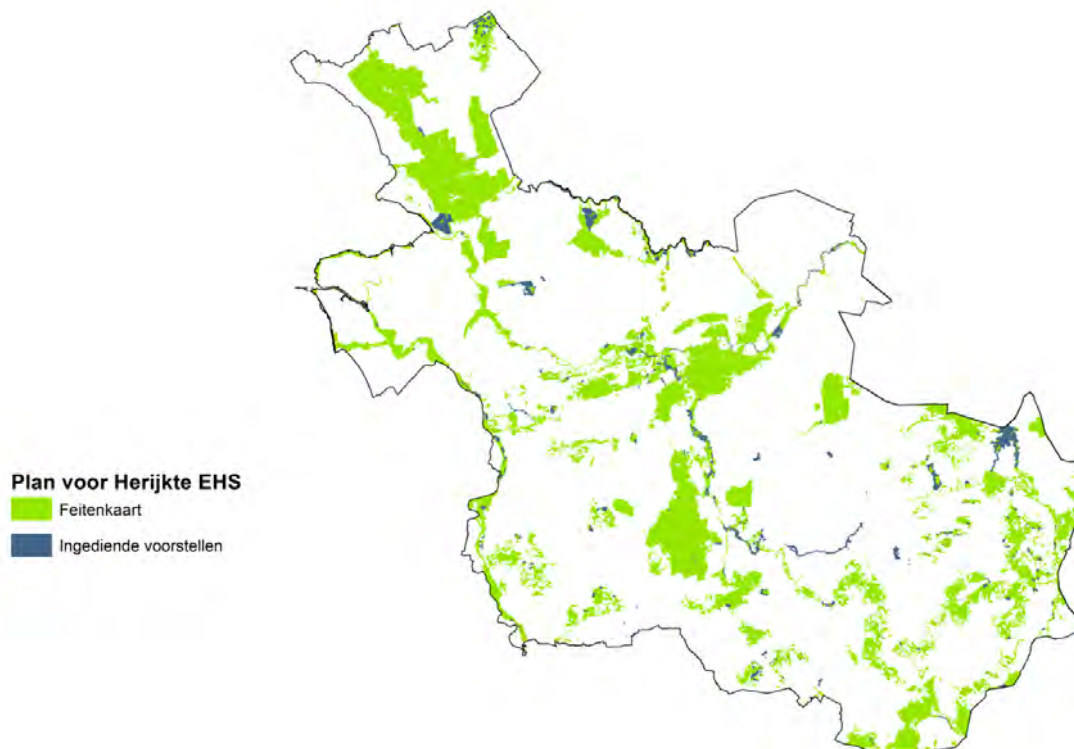
1. Feitenkaart

De *Feitenkaart* omvat bestaande natuur, ingerichte nieuwe natuur, ontwikkelopgave rond Natura 2000-gebieden en gebieden waarvoor de provincie juridische en/of bestuurlijke verplichtingen is aangegaan (figuur 2.1). De nieuw te realiseren natuur betreft vooral moeras en verschillende typen graslanden (zie ook bijlage 2). Gebieden die wel behoren tot de GBHS maar buiten de herijkte EHS liggen, behoren dus niet tot dit scenario.

2. Feitenkaart + voorstellen

De *Feitenkaart* is hierbij aangevuld met *ingediende voorstellen* van de partners, waarin ruim 3000 ha nieuwe natuur is opgenomen (figuur 2.1). In een aantal gevallen wordt door de partners geen nieuwe natuur maar een continuering van (agrarisch) natuurbeheer voorgesteld.

² Het beoordelen van de staat van instandhouding van een habitatype op nationaal niveau vindt plaats aan de hand van enkele aspecten, waarbij de 'typische soorten' gebruikt worden voor de beoordeling van het aspect 'Structuur en Functie'. Op basis van het voorkomen van deze soorten in de betreffende habitattypen wordt de kwaliteit van dit aspect beoordeeld. De typische soorten zijn dus geen soorten die (in tegenstelling tot de soorten van bijlage II en IV van de HR) om zichzelf beschermd worden.

Figuur 2.1

De Feitenkaart met de ingediende voorstellen, zoals voorgesteld door de partners.

2.2 Algemeen doel van de Vogel- en Habitatrichtlijn

De eerste analyse is vergelijkbaar met de door het PBL gebruikte werkwijze in de nationale evaluatie van de herijkte EHS en in de beoordeling van het onderhandelingsakkoord (Bredenoord et al., 2011a, 2011b), waarbij gebruik gemaakt is van het model *MetaNatuurplanner 2.0* (De Knecht et al., 2011b). Hij is ook vergelijkbaar met de analyse die is gebruikt bij de eerdere herbegrenzing van de EHS in Overijssel (Van Eupen en Pouwels, 2008). Het algemene doel van de VHR, een gunstige staat van instandhouding, is daarbij vertaald naar een ecologisch doel, voldoende geschikte leefgebieden om landelijk een duurzame (meta)populatie te waarborgen voor een soort. Dit ecologische doel is gebruikt, omdat er nog geen doelen vastgesteld zijn voor het bepalen van de staat van instandhouding. Voor een aantal soorten ligt het gebruikte ecologische doel uit deze studie hoger, maar de inschatting is dat voor een groot deel van de soorten het gebruikte ecologische doel lager ligt.

Het basisbestand voor dit model, de natuurdoeltypekaart, is voor de analyses aangevuld met gegevens uit de provinciale quotumtabel uit het natuurbeheerplan Overijssel (2012). In deze quotumtabel is per gebied globaal beschreven wat de beheerdoelstellingen zijn, weergegeven als percentage van het totale oppervlak. De analyse heeft het karakter van een quick-scan en bestaat uit drie stappen:

1. Voor de huidige situatie beoordelen in hoeverre soorten (planten, vlinders en vogels) duurzaam voor kunnen komen in een landschap op basis van de Natuurdoeltypenkaart.
2. Bepalen in hoeverre soorten knelpunten ervaren qua vermessing, verdroging en versnippering voor de huidige situatie.
3. Per scenario bepalen in welke de knelpunten qua vermessing, verdroging en versnippering opgelost worden.

De grootte van de knelpunten wordt bepaald door bijvoorbeeld het effect van vermessing of het effect van verdroging voor de huidige situatie op 0 te zetten en dan te beoordelen wat de toename is in het aantal soorten waarvoor duurzame condities worden gerealiseerd. Het volledig oplossen van één van deze knelpunten wordt gebruikt om de toename in het aantal soorten met duurzame condities ten opzichte van de huidige situatie te bepalen. In de gehanteerde quick-scan methode zal het gedeeltelijk oplossen van een knelpunt leiden tot een, naar rato, gedeeltelijke toename van het aantal soorten met duurzame condities. Voor sommige soorten moeten meerdere knelpunten opgelost worden om te komen tot duurzame condities. In de quick-scan methode wordt ervan uitgegaan dat PAS-maatregelen doorgevoerd zullen worden in alle Natura 2000-gebieden. Deze zijn niet aanvullend beoordeeld. Verdroging zal opgelost worden in delen van de *Feitenkaart* en de *Feitenkaart + voorstellen*. Op basis van een uitgebreid hydrologisch onderzoek naar de percelen die essentieel zijn voor verbeteringen van de watercondities van waterafhankelijke natuurdoelen (provincie Overijssel, 2007) is een expert inschatting gemaakt of de verdrogingsproblemen in de aanliggende terreinen opgelost worden voor de scenario's *Feitenkaart* en *Feitenkaart + voorstellen*. Een (groot) deel van de in dit bestand voorgestelde percelen zijn in de *Feitenkaart* opgenomen; daarnaast is een ander deel in de *ingediende voorstellen* verwerkt. Wanneer niet alle percelen zijn opgenomen, worden de watercondities in de EHS (deels) niet op orde gebracht.

Bij de beoordeling van de resultaten van landelijke analyses wordt gebruik gemaakt van duurzaamheidsnormen op nationale schaal. Om de resultaten van deze studie 'te schalen' naar de provincie Overijssel is een uitsnede uit de landelijke analyses gemaakt, waarbij naar rato de soorten en typen natuur zijn beschouwd waar Overijssel verantwoording voor heeft. Zodoende wordt duidelijk dat Overijssel geen verantwoording heeft voor soorten en typen natuur die voorkomen in het duingebied of de kwelders, maar wel veel verantwoording voor soorten en typen natuur van de hogere zandgronden. Dit zijn bijvoorbeeld soorten als Stekelbrem, Kleine heivlinder en Boomleeuwerik. Soorten waarvoor geldt dat ze voor minder dan 1% van het leefgebied afhankelijk zijn van de provincie Overijssel worden niet meegenomen in de analyses. Bij deze hoeveelheid mag aangenomen worden dat er geen essentiële sleutelgebieden aanwezig zijn voor het duurzaam voorkomen van een soort. Het blijkt dat 170 van de 214 soorten voor meer dan 1% van het leefgebied afhankelijk zijn van Overijssel (tabel 2.1).

Tabel 2.1

Het aantal met de MetaNatuurplanner geanalyseerde soorten per soortgroep voor Overijssel. Zie bijlage 1 voor alle soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn, inclusief de zogenoemde typische soorten van de habitattypen.

Soortgroep	VHR+Typische soorten
Vogels	43
Dagvlinders	20
Planten	77
Totaal	170

2.3 Kwaliteit ecosysteem

Bij de tweede analyse richten we ons op de kwaliteit van ecosystemen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de soortresultaten van de *MetaNatuurplanner*. Voor elke soort is bekend in welke gebieden duurzame condities gerealiseerd gaan worden op basis van het oppervlak, het type, de kwaliteit en de ruimtelijke samenhang, zogenaamde sleutelgebieden (Verboom et al., 2001). Het aantal soorten waarvoor dit geldt in een gebied zijn gesommeerd en vergeleken met de normen volgens het handboek Natuurdoeltypen (Bal et al., 2001). Voor bijvoorbeeld nat schraalgrasland zijn 63 plantensoorten, acht vlindersoorten en zeven vogelsoorten,

twee sprinkhaansoorten, twee zoogdieren en één reptiel aangewezen als doelsoort. Wanneer voor meer dan 50% van de soorten de condities duurzaam zijn, wordt gesteld dat de kwaliteit van het ecosysteem goed is en wanneer voor meer dan 25% van de soorten de condities goed zijn wordt gesteld dat de kwaliteit van het ecosysteem voldoende is. Aangezien de *MetaNatuurplanner* alleen planten, vlinders en vogels analyseert wordt de kwaliteit van nat schraalland als goed beoordeeld als voor 39 soorten de condities duurzaam zijn en als voldoende beoordeeld als voor 20 soorten de condities duurzaam zijn. Door de scenario's *Feitenkaart* en *Feitenkaart + voorstellen* met elkaar te vergelijken kan aangegeven worden waar de kwaliteit toe zal nemen door de *ingediende voorstellen*.

2.4 Toetsing ruimtelijke condities actuele populaties VHR-soorten

In deze analyse is nagegaan waar momenteel actuele populaties van VHR-soorten voorkomen met een risico op achteruitgang. Vervolgens is beoordeeld of *ingediende voorstellen* een positieve bijdrage levert voor het duurzaam in stand houden van deze populaties. Hierbij is gebruik gemaakt van het model LARCH (Pouwels, 2002; zie ook Van der Sluis et al., 2010). Dit model analyseert welke leefgebieden van een soort onderling verbonden zijn en zodoende een zogenoemd *habitatnetwerk* vormen. Bij het afgrenzen van de habitatnetwerken houdt het model rekening met de barrièrewerking van infrastructuur. Vervolgens beoordeelt het model of de leefgebieden in het habitatnetwerk samen groot genoeg zijn voor het herbergen van een levensvatbare (netwerk)populatie. In habitatnetwerken met een tekort aan leefgebied lopen populaties het risico dat ze in aantal achteruit gaan en mogelijk op termijn verdwijnen.

We gebruiken LARCH in deze toetsing om de habitatnetwerken voor in Overijssel voorkomende VHR-soorten te identificeren. Voor deze analyse is gebruik gemaakt van een nationale analyse voor 42 soorten van de Vogelrichtlijn en 29 soorten van Bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn (zie bijlage 2). Wij richten ons daarbij primair op de netwerken waarbinnen de betreffende soorten nu ook daadwerkelijk voorkomen, op basis van recente verspreidingsbeelden (Bouwma et al., 2009). Met behulp van normen in het model LARCH is bepaald of een habitatnetwerk plaats biedt aan een duurzame populatie of niet. Is er geen plaats voor een duurzame populatie, dan spreken we van een *ruimtelijk knelpunt* (zie bijlage 3 voor voorbeeld Zandhagedis). Voor een gedetailleerde beschrijving van de gebruikte methode en parameters van het model LARCH wordt verwezen naar Pouwels et al. (2007).

Voor netwerken met een ruimtelijk knelpunt is een kwalitatieve beoordeling gegeven of de nieuwe natuur, zoals voorgesteld door de partners, zal resulteren in een substantiële vergroting van de oppervlakte van het netwerk. Hierbij zijn drie categorieën onderscheiden:

1. Voorstel van partners draagt niet bij aan het oplossen van een ruimtelijk knelpunt van internationale soorten. Hiertoe behoren de voorstellen die geen nieuwe natuur toevoegen bij een ruimtelijk knelpunt.
2. Voorstel van partners draagt mogelijk bij aan het oplossen van een ruimtelijk knelpunt van internationale soorten. Deze categorie wordt toegekend aan voorstellen die wel nieuwe natuur toevoegen bij een ruimtelijk knelpunt, maar waar het onduidelijk is welke beheertypen worden nagestreefd en/of in welke mate de nagestreefde beheertypen geschikt zijn als leefgebied en/of als het aantal hectaren nieuwe natuur zo weinig is dat het slechts een geringe bijdrage kan leveren aan het oplossen van het knelpunt.
3. Voorstel van partners draagt bij aan het oplossen van een ruimtelijk knelpunt van internationale soorten. Deze derde categorie wordt toegekend aan voorstellen waarvoor geldt dat de nieuwe natuur geschikt is als leefgebied voor een soort én de oppervlakte van de nieuwe natuur in verhouding staat met de oppervlaktebehoefte van een soort, bijvoorbeeld territoriumgrootte van een vogel. Er is niet nagegaan of een ruimtelijk knelpunt volledig wordt opgelost.

In de analyse zijn niet alle VHR-soorten meegenomen (bijlage 2). Een belangrijke soort die niet is meegenomen in Bouwma et al. (2011) en daardoor ook niet in deze studie is de Otter. Voor deze soort worden veel inspanningen geleverd in het Overijsselse natuurbeleid. Het is zeker dat deze soort ruimtelijke knelpunten heeft voor het duurzaam voorkomen. Het aanleggen van grootschalige moerasgebieden, verbeteren van stroomgebieden van beken, het verbinden van de leefgebieden en nemen van het mitigerende maatregelen bij tussenliggende infrastructuur is voor deze soort belangrijk.

2.5 Globale analyse van potenties op basis van eerdere studie

In 2009 heeft Alterra al een studie uitgevoerd naar de herbegrenzing van de EHS in Overijssel (Van Eupen en Pouwels, 2009). Hierbij is onder andere gebruik gemaakt van gegevens waar kwel optreedt en gedetailleerde verspreidingsgegevens van kenmerkende soorten van habitattypen. Deze resultaten zijn in dit rapport nogmaals opgenomen om te beoordelen in hoeverre de *ingediende voorstellen* aansluiten bij de gebieden met hoge potenties voor habitattypen.

2.6 Eindbeoordeling voorstellen

Het resultaat van de eerste analyse doet alleen een uitspraak over de gezamenlijke bijdrage van de *ingediende voorstellen*. De resultaten van de laatste drie analyse (2.2 - 2.4) zullen wel ruimtelijk gedifferentieerd zijn en zijn in één eindkaart verzameld. Zodoende kan een beeld verkregen worden welke *ingediende voorstellen* bijdragen aan de verschillende aspecten die beoordeeld zijn in deze studie.

Er zijn vier voorstellen ingediend om gebieden uit de EHS te halen. Hiervan gaan de voorstellen voor de Doorbraak en landgoed de Horskamp alleen om het wijzigen van de status van het natuurgebied van EHS in natuur in GBHS. Omdat de natuurdoelen hier niet wijzigen, wordt ervan uitgegaan dat de aanwezig natuurwaarden ook niet zullen wijzigen en mag aangenomen worden dat deze wijziging geen gevolgen heeft. Ze zijn niet beoordeeld. Voor beide gebieden is het wel van belang dat het beheer op de natuurwaarden afgestemd is, want er zijn in beide gebieden momenteel meerdere soorten en habitattypen van de Vogel- en Habitatrichtlijn aanwezig. De voorstellen Reutum en Wanneperveen/Zuideindigerwijde gaan wel om het wijzigen van natuurdoelen. Op basis van de ligging van beide gebieden en het kaartmateriaal uit de analyses wordt voor beide gebieden een kwalitatief expertoordeel gegeven.

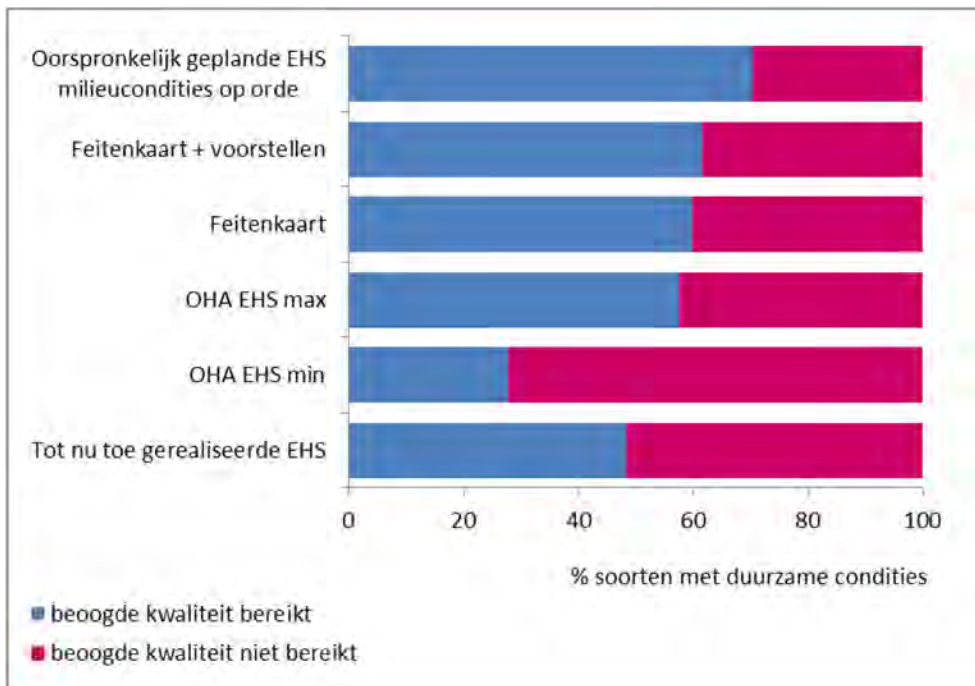
3 Resultaten

De resultaten van de vier analyses worden eerst apart gepresenteerd. Daarbij geeft het resultaat met betrekking tot de gunstige staat van instandhouding van VHR-soorten het effect weer van een volledig scenario (*Feitenkaart* en *Feitenkaart + voorstellen*). Vanwege de gebruikte methode is het hierbij niet mogelijk om een oordeel per voorstel te geven. Bij de overige resultaten worden de aparte voorstellen wel in beeld gebracht. Deze zijn uiteindelijk in één overzichtskaart gepresenteerd.

3.1 Algemeen doel Vogel- en Habitatrichtlijn

In Overijssel bestaan in de huidige situatie, inclusief de huidige milieucodities, naar verwachting voor 48% van de onderzochte VHR-soorten duurzame condities. Dit percentage is ruim 5% hoger dan het landelijke gemiddelde (Bredenoord et al., 2011). Wanneer de plannen voor de oorspronkelijke EHS zouden zijn doorgegaan zou dit percentage in Overijssel tot 70% zijn opgelopen. Om duurzame condities te realiseren voor alle VHR-soorten is naast het realiseren van optimale milieucodities dus meer oppervlak met een betere ruimtelijke samenhang (verbindingen) nodig. Voor de *Feitenkaart* en de *Feitenkaart + voorstellen* geldt dat het percentage duurzame condities voor VHR-soorten met ongeveer 60% tussen de huidige situatie en het oorspronkelijke plan ligt. Daarbij wordt met de *Feitenkaart + voorstellen* naar verwachting voor 1,5% meer soorten duurzame condities gerealiseerd ten opzichte van de *Feitenkaart* (Figuur 3.1).

Wanneer de *Feitenkaart* en de *Feitenkaart + voorstellen* wordt vergeleken met de verwachte realisatie van duurzame condities voor VHR-soorten uit de studie van het PBL (Bredenoord et al., 2011) valt op dat beide plannen boven de maximale variant van het onderhandelingsakkoord uit komen (*OHA EHS max*). Deze variant gaat uit van de meest optimale inzet van middelen uit het onderhandelingsakkoord. De variant *OHA EHS min* gaat uit van het huidige tempo van de realisatie van de EHS en de minimaal vaststaande financiële middelen die in het regeerakkoord genoemd worden. Het is de verwachting dat daardoor tekorten ontstaan voor beheer en zal de kwaliteit in natuurgebieden achteruit gaan. Daarom scoort deze variant lager dan de tot nu toe gerealiseerde EHS waar het beheer wel op orde is. De vergelijking met de varianten uit het onderhandelingsakkoord laten zien dat zowel bij de *Feitenkaart* als de *Feitenkaart + voorstellen* sprake is van zeer gerichte maatregelen op plaatsen waar knelpunten van verdroging en vermesting spelen. Eerdere analyses (PBL, 2011a; 2011b) hebben laten zien dat aannemelijk is dat de effectiviteit van de bovenstaande maatregelen minder hoog kan uitvallen, waardoor ook de natuurkwaliteit minder hoog kan uitpakken. Een belangrijke voorwaarde voor de instandhouding van bestaande ecologische waarden is vooral de uitvoer van reguliere beheersmaatregelen.

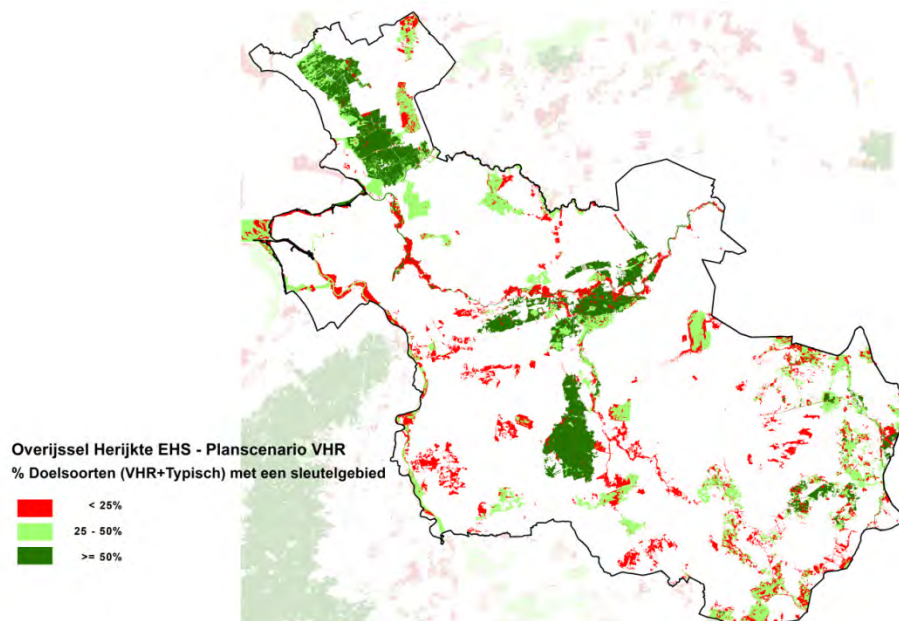
Figuur 3.1

Het percentage VHR en typische soorten dat naar verwachting duurzaam in stand kan worden gehouden in geval de plannen voor de herijkte EHS in Overijssel volgens de Feitenkaart dan wel de Feitenkaart + voorstellen worden uitgevoerd. Als referenties zijn opgenomen de Huidige EHS in Overijssel, Ongewijzigde EHS milieucodities op orde, OHA EHS Min, en OHA EHS Max toegespitst op de Overijsselse situatie.

3.2 Kwaliteit ecosysteem

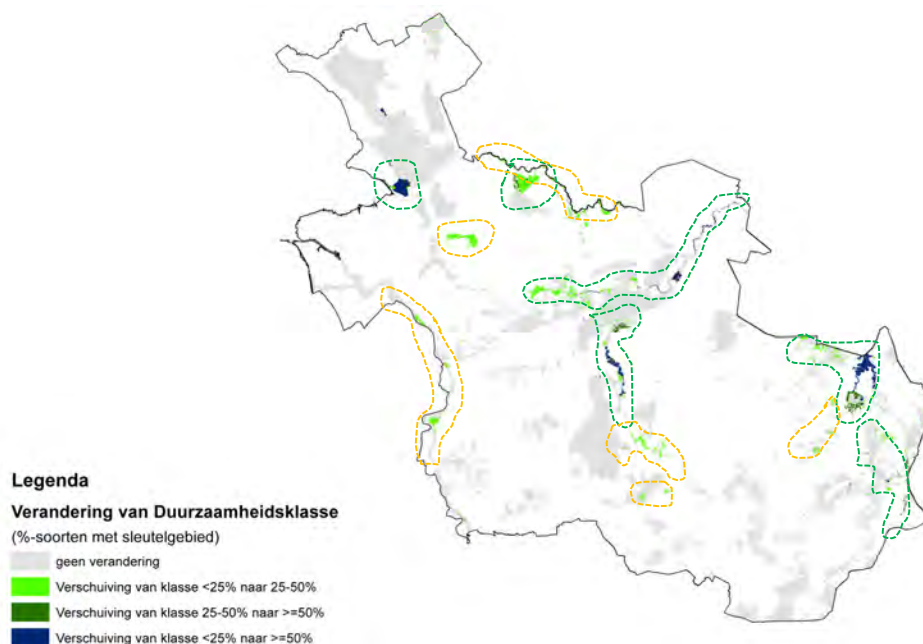
In de grote natuurgebieden van Overijssel geldt dat voor veel soorten lokaal duurzame condities gerealiseerd worden op basis van de feitenkaart; zogenoemde sleutelgebieden. Vooral op de Sallandse Heuvelrug wordt voor veel soorten een sleutelgebied gerealiseerd (figuur 3.2). De ingediende voorstellen (*Feitenkaart + voorstellen*) laten op gebiedsniveau nog een aantal duidelijke effecten zien qua toename in het percentage soorten met sleutelgebieden (figuur 3.3). In veel gebieden waar voorstellen worden gerealiseerd, wordt voor meer dan 50% van de soorten duurzame condities gerealiseerd en is de kwaliteit van het ecosysteem goed. Ook neemt het aantal gebieden toe waar voor meer dan 25% van de soorten de duurzame condities worden gerealiseerd en zodoende resulteren in voldoende kwaliteit van het ecosysteem. Ecosystemen met een goede kwaliteit zijn veerkrachtiger, waardoor ze beter in staat zijn om fluctuerende weersomstandigheden of onverwachte situaties op te vangen zonder dat hele populaties verdwijnen.

De toename in de kwaliteit van de ecosystemen op basis van de *ingediende voorstellen* lijkt in tegenspraak te zijn met de geringe toename (1.5%) van soorten met duurzame condities (figuur 3.1). Het blijkt dat *ingediende voorstellen* leiden tot een toename in sleutelgebieden voor veel soorten. Dit zijn echter over het algemeen soorten waarvoor al duurzame condities aanwezig zijn.

Figuur 3.2

Kwaliteit ecosystemen gebaseerd op het percentage VHR-soorten, inclusief typische soorten met een potentieel sleutelgebied op basis van de Feitenkaart. Wanneer voor minder dan 25% van de soorten een sleutelgebied gerealiseerd wordt in een gebied, is de kwaliteit van het ecosysteem onvoldoende. Wanneer dit percentage tussen 25% en 50% ligt, is de kwaliteit voldoende en bij een percentage groter of gelijk aan 50% is de kwaliteit van het ecosysteem goed.

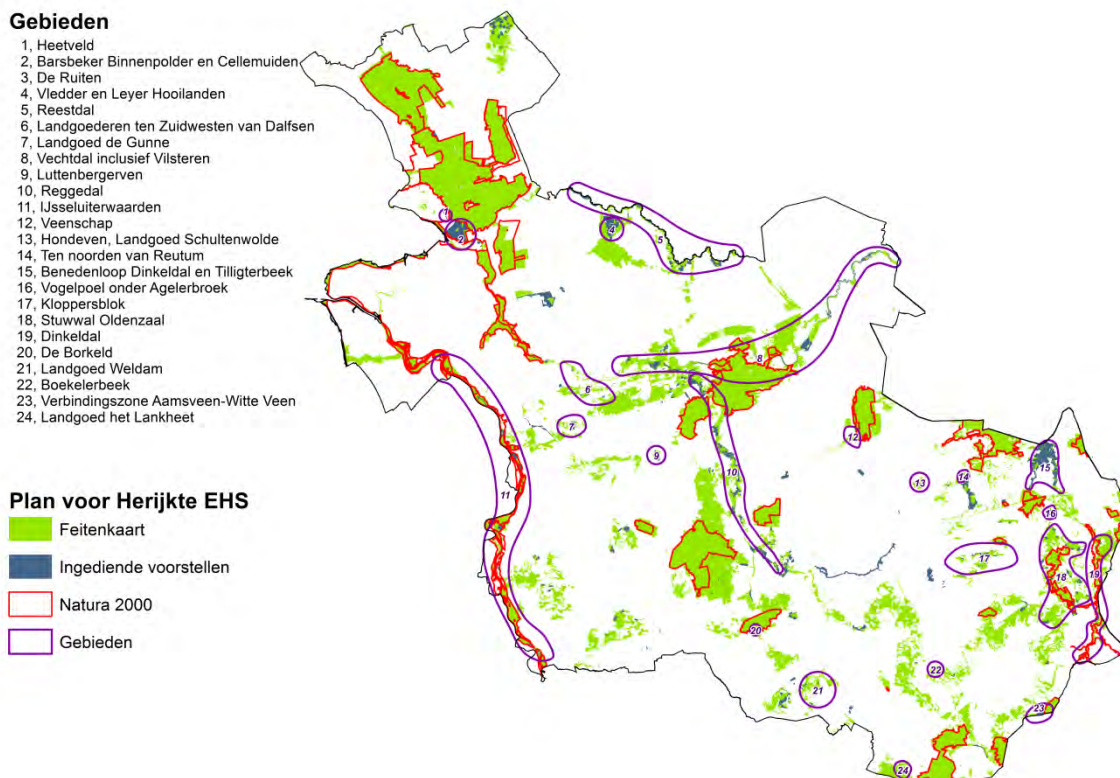
Figuur 3.3

Gebieden waarvoor het percentage soorten met een sleutelgebied een klasse opschuift naar 25%-50% of >=50% door de ingediende voorstellen. Wanneer voor minder dan 25% van de soorten een sleutelgebied gerealiseerd wordt in een gebied is de kwaliteit van het ecosysteem onvoldoende. Wanneer dit percentage tussen 25% en 50% ligt, is de kwaliteit voldoende en bij een percentage groter of gelijk aan 50% is de kwaliteit van het ecosysteem goed. In de oranje omliggende gebieden wordt de kwaliteit van ecosystemen voldoende door de ingediende voorstellen en in donkergroen omliggende gebieden wordt de kwaliteit van ecosystemen goed.

3.3 Toetsing ruimtelijke condities actuele populaties VHR-soorten

Grote delen van de natuurgebieden in Overijssel zijn onderdeel van netwerken van natuurgebieden waar actueel populaties van VHR-soorten voorkomen. Veel van deze netwerken hebben geen ruimtelijk knelpunt. Toch zijn er voor vijf Vogelrichtlijnsoorten en tien Habitatrichtlijnsoorten habitatnetwerken met ruimtelijke knelpunten in Overijssel.

Het blijkt dat er vooral veel netwerken met knelpunten zijn voor amfibieën en reptielen. Voor ruim 25% van de knelpunten levert de *Feitenkaart* een positieve bijdrage. De *ingediende voorstellen* leveren voor ruim 50% van de knelpunten een positieve bijdrage. Vooral de voorstellen rond de Vecht leveren voor meerdere soorten een positieve bijdrage aan het oplossen van ruimtelijke knelpunten. Daarnaast is zichtbaar dat sommige plannen ook specifiek gericht zijn op HR-soorten in geïsoleerde populaties. Een goed voorbeeld hiervan is Heetveld dat een bijdrage levert aan een ruimtelijk knelpunt voor zowel de Knoflookpad als de Rugstreeppad (figuur 3.4). Bij de beoordeling is niet nagegaan of de knelpunten volledig worden opgelost. Er wordt ook van uitgegaan dat de milieucondities geschikt zijn. Het geringe aantal knelpunten dat overblijft (onderste rij tabel 3.1) laat zien dat de *Feitenkaart + voorstellen* erg positief uitpakt voor actuele populaties van de VHR-soorten met een ruimtelijk knelpunt.

Figuur 3.4

Ligging van gebieden waar ingediende voorstellen een (mogelijke) bijdrage leveren aan het oplossen van een ruimtelijk knelpunt voor een actuele populatie van VHR-soorten (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1

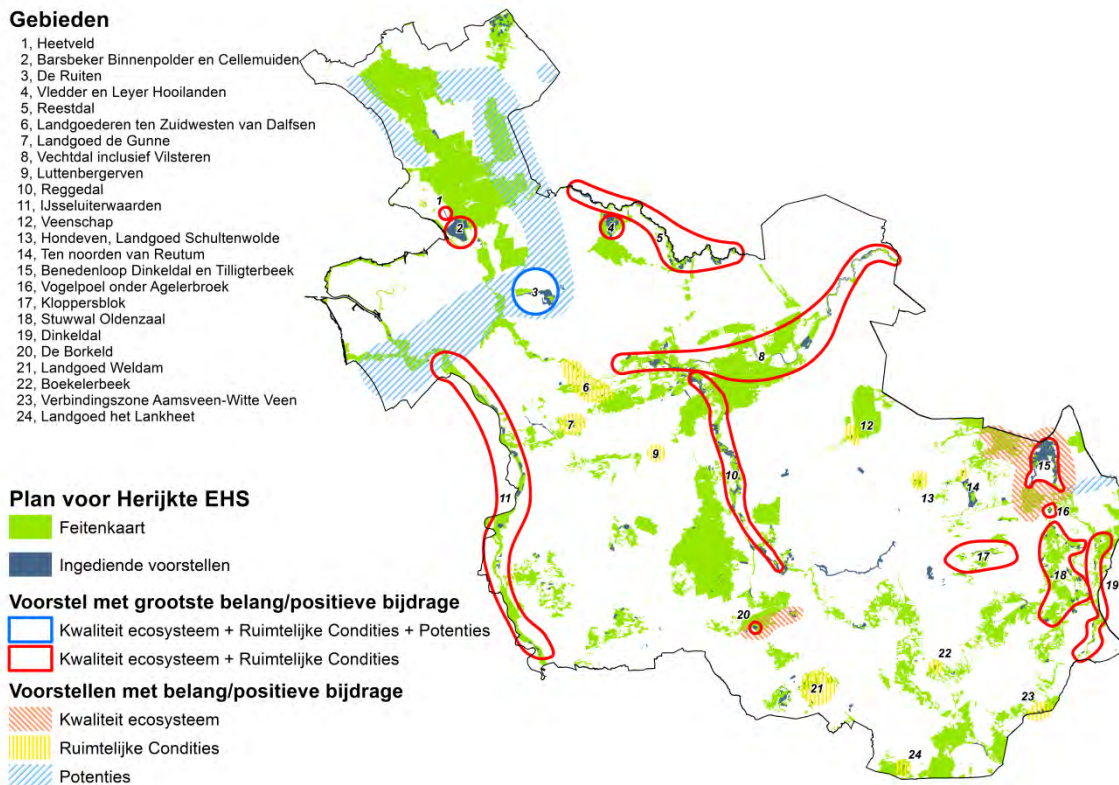
Mate waarin nieuwe natuur bijdraagt aan het oplossen van ruimtelijke knelpunten van actuele populaties van Vogel- en Habitat-richtlijnsoorten in Overijssel. Een '+' betekent dat er zeker een bijdrage geleverd wordt vanuit de plannen en een '?' betekent dat er alleen een bijdrage geleverd wordt als er voldoende oppervlakte aan geschikt leefgebied voor de betreffende soort wordt ontwikkeld. Zie voor de ligging van de gebieden figuur 3.4.

	Blauwe kiekendief *	Duinpieper *	Gevlekte witsnuitlibel	Gladde slang	Grauwe Klauwier	Heikikker	Kamsalamander	Knoflookpad	Korhoen	Noordse winterjuffer	Poelkiker	Rietzanger	Rugstreeppad	Vliegend hert	Zandhagedis
Aantal ruimtelijke knelpunten	1	1	2	1	1	16	12	4	1	3	13	3	6	1	2
Bijdrage aan knelpunt vanuit <i>Feitenkaart</i>			2	1	1	5	2				4		2	1	1
Bijdrage aan knelpunt vanuit <i>Feitenkaart</i> + voorstellen	1					9	7	2		2	9	3	3		
1 Heetveld						+		+					+		
2 Barsbeker Binnepolder en Cellemuiden	+														
3 De Ruiten						+									
4 Vledder & Leyer Hooilanden						+				+					
5 Reestdal						+				+	+				
6 Landgoederen ten zuidwesten van Dalfsen							+				+				
7 Landgoed de Gunne							+								
8 Vechtdal inclusief Vilsteren						+	+	+			+		+		
9 Luttenbergerven						+	+				+		+		
10 Reggedal						+	+				+				
11 IJsselwaterwaarden											+				
12 Veenschap			?												
13 Hondeven Landgoed Schultenwolde											+				
14 Ten noorden van Reutum														+	
15 Benedenloop Dinkeldal en Tilligterbeek							+				+	+			
16 Vogelpoel onder Agelerbroek						+	+				+	?			
17 Kloppersblok											+				
18 Stuwwal Oldenzaal e.o.						+	+				+	+			
19 Dinkeldal e.o.						+					+				
20 De Borkeld						+									
21 Landgoed Weldam en Nijenhuis/Westerflor oostkant							+								
22 Boekelerbeek					?										
23 Verbindingszone Aamsveen/Witte Veen						+	+				+				
24 Landgoed het Lankheet					?	+					+				
Geen bijdrage aan knelpunt vanuit <i>Feitenkaart</i> + voorstellen		1				2	3	2	1	1	1		1		1

* Twee vogelsoorten komen zelf niet voor in Overijssel, de Blauwe kiekendief en Duinpieper, maar deze soorten hebben een habitatnetwerk dat zich uitstrekt over de provinciegrenzen heen. Potentieel geschikte leefgebieden in Overijssel kunnen een bijdrage leveren aan het oplossen van het ruimtelijke knelpunt van dit nationale netwerk. De Duinpieper heeft de laatste jaren zelfs niet meer gebroed in Nederland, maar de gebruikte data zijn uit de periode dat er nog een kleine populatie op de Veluwe aanwezig was. Aangezien er nog steeds een instandhoudingsdoel is voor deze soort én delen van Overijssel onderdeel zijn van het netwerk met de Veluwe, is deze soort evengoed meegenomen.

3.4 Globale analyse van potenties op basis van eerdere studie

In Van Eupen en Pouwels (2009) zijn op basis van een expert beoordeling globale zoekgebieden gedefinieerd waarin naast potentiële kwelgebieden ook kenmerkende soorten voor habitattypen voorkomen. In dit onderzoek zijn aanvullend een aantal rode lijst plantensoorten meegenomen (figuur 8 in Van Eupen en Pouwels, 2009). De potentiële kwelgebieden en de actuele verspreiding van plantensoorten zijn gebruikt als leidraad voor de kansrijkdom van nieuwe natte natuurgebieden. Op basis van deze resultaten blijken de grootste potenties in Noordwest Overijssel voor te komen. Hier ligt het voorstel De Ruiten. Daarnaast kwamen ook veel soorten voor bij het kanaal Almelo-Nordhorn (oostkant) en vliegveld Twente. Dit laatste gebied is inmiddels opgenomen in de feitenkaart als EHS.

Figuur 3.5
Ruimtelijk overzicht van de resultaten van de tweede, derde en vierde analyse. Binnen de omliggende gebieden hebben de ingediende voorstellen een positieve uitwerking op twee van de drie aspecten. In de gearceerde gebieden hebben de ingediende voorstellen een positieve uitwerking op één van de onderzochte aspecten. Deze gearceerde gebieden zijn niet allemaal met een nummer aangegeven. 'Kwal. ecosyst.' verwijst naar de tweede analyse waarin is beoordeeld in welke mate de ingediende voorstellen een bijdrage leveren aan het realiseren van lokaal gunstige condities voor soorten (3.2). 'Ruimtelijke Condities' verwijst naar de derde analyse waarin is beoordeeld in welke mate de ingediende voorstellen een bijdrage leveren aan het oplossen van ruimtelijke problemen voor actuele populaties van VHR-soorten (3.3). 'Potenties' verwijst naar de analyse uit Van Eupen en Pouwels (2009).

3.5 Eindbeoordeling voorstellen

De eindbeoordeling laat zien dat het *ingediende voorstel* in het gebied De Ruiten voor de drie onderzochte aspecten gunstig is. Daarnaast leveren de *ingediende voorstellen* die gericht zijn op de grotere watersystemen de grootste bijdragen (figuur 3.5). Vooral in het Vechtdal inclusief Vilsteren, Reestdal, Reggedal, en

Benedenloop Dinkeldal en Tilligterbeek wordt voor meerdere van de onderzochte aspecten een belangrijke bijdrage geleverd aan de versterking van de kwaliteit van ecosystemen als ook de actuele populaties van VHR-soorten. Dit geldt ook voor ingediende voorstellen bij de Barsbeker Binnenpolder, Heetveld, Vledder & Leyerhooilanden, Vogelpoel onder Agelerbroek, Stuwwal Oldenzaal, IJsseluitwaarden, Kloppersblok, Dinkeldal en De Borkeld.

De andere, gearceerde gebieden in figuur 3.5 leveren op één van de onderzochte aspecten een positieve bijdrage. Naast deze aspecten is er ook een gezamenlijke positieve bijdrage van de ingediende voorstellen op het algemene doel van de VHR (figuur 3.1; paragraaf 3.1). Welke gebieden hier van groter dan wel kleiner belang zijn, is niet exact te beoordelen. Wel mag aangenomen worden dat de gebieden die in figuur 3.3 naar voren komen ook belangrijk zijn voor de bijdrage aan het algemene doel van de VHR. In bijlage 5 zijn alle ingediende voorstellen weergegeven in het ruimtelijk overzicht en is per voorstel aangegeven in hoeverre ze behoren tot voorstellen met een positieve bijdrage.

3.6 Voorstellen om gebieden uit de EHS te halen

3.6.1 Reutum

Het voorstel Reutum houdt in dat de nog te realiseren natuur niet wordt gerealiseerd en buiten de EHS komt te liggen. De al gerealiseerde natuur blijft in de EHS. Het gebied rond Reutum bestaat momenteel uit verspreid liggende kleine bosgebieden en is in potentie ook waardevol gezien de kwel-/grondwaterstromen in het gebied. Als de plannen uit de *Feitenkaart* door zouden zijn gegaan, zou het gebied vergroot worden, de verdroging kunnen worden opgelost en het gebied lokaal uit kunnen groeien tot een stabiele kern in de regio. Deze kern zou ook ondersteunend zijn aan de soorten die voorkomen in het Springendal dat ten noorden van Reutum ligt. Het gebied is niet van groot belang voor de samenhang in de EHS in de noordoost Overijssel als het Springendal verbonden wordt met de Benedenloop van het Dinkeldal. Maar op basis van de analyses van de kwaliteit van ecosystemen (figuur 3.2) is de inschatting dat de kwaliteit in het gebied een klasse zou kunnen opschuiven. Momenteel zijn er ook natuurwaarden in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn aanwezig. Zo zijn er vegetaties aanwezig die behoren tot de habitattypen 6430³ en 91d0 (gegevens op basis van kaartbeelden uit Bouwma et al., 2011). Ook komt de Zwarte specht voor in het gebied rond Reutum en is er een populatie van het Vliegend hert bij Tubbergen. Dit is een populatie met een ruimtelijk knelpunt (tabel 3.1). In de directe omgeving van het gebied komen nog meer natuurwaarden voor; vegetaties die behoren tot de habitattypen 3260, 4030, 5130, 7150, 91e0, Laatvlieger, Kleine modderkruiper en Wespandief. Op basis van deze beoordeling mag aangenomen worden dat het voorstel om bij Reutum de voorgenomen uitbreiding niet uit te voeren, kan leiden tot een lagere natuurkwaliteit dan er mogelijk is. In hoeverre er een risico op achteruitgang van habitattypen en soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn is, is moeilijker te beoordelen. Mogelijk dat habitattypen en soorten die momenteel een knelpunt hebben door het niet realiseren van Reutum lokaal verder achteruit zullen gaan, terwijl een volledige realisatie van Reutum zou leiden tot stabiele populaties en arealen.

³ 6430: Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones, 91d0: Veenbossen, 3260: Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion*, 4030: Droge Europese heide, 5130: *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland, 7150: Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*, 91e0: Alluviale bossen met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior*.

3.6.2 Wanneperveen/Zuideindigerwilde

Wanneperveen/Zuideindigerwilde ligt tussen de Wieden en Bovenwilde en vormt een belangrijke schakel voor het verbinden van de moerasesystemen in de Kop van Overijssel. Doordat de gronden momenteel niet als natuur worden ingericht, met uitzondering van een tien meter brede strook, is de functionaliteit van deze schakel veel lager. De kwaliteit van ecosystemen in de Wieden is al hoog (figuur 3.2), maar in de Bovenwilde zouden de moerasesystemen ook in de hoogste klasse komen als de verbinding voor deze typen zou worden ingericht. In figuur 3.2 is deze verschuiving in de Bovenwilde niet zichtbaar, omdat aangenomen is dat de verbinding voornamelijk uit multifunctionele natuur zal bestaan. Daardoor wordt hij voor soorten die sterk aan moeras en natte schraalgraslanden zijn gebonden ongeschikt. Dit zijn dan soorten die momenteel in de directe omgeving van Wanneperveen/Zuideindigerwilde voorkomen: Blauwborst, Groenknolorchis, Grote vuurvlinder, Kwartelkoning, Rietzanger, Snor, Watersnip en Zwarte stern. Ook zijn er vegetatietypen in de directe omgeving aanwezig die behoren tot de habitattypen: 6430A en 7140A⁴ (Bouwma et al., 2011). Het blijkt dat het gebied zelf ook hoge potenties heeft voor natte ecosystemen (Van Eupen en Pouwels, 2009). Het uit de EHS halen van dit gebied laat een kans onbenut om een groter aaneengesloten moerassysteem te ontwikkelen dat beter in staat is om drukfactoren uit de omgeving op te vangen en dat is van groot belang voor de moerassoorten die (inter)nationaal onder druk staan en die in deze gebieden voorkomen.

⁴ 6430A: Ruigten en zomen (moerasspirea), 7140A: Overgangs- en trilveen.

4 Conclusies

Dit onderzoek omvat een quick-scan van wat de Overijsselse plannen voor de herijking van de EHS betekenen voor de internationale doelen in het kader van de VHR. Bij toetsing van de plannen is onder andere gebruik gemaakt van een modelinstrumentarium, dat ook door het PBL is gebruikt voor de landelijke toetsing van het onderhandelingsakkoord. Ook is gebruik gemaakt van een meer gedetailleerd model en actuele verspreidingsbeelden van de VHR-soorten. Uit het onderzoek worden de onderstaande conclusies getrokken.

- De *Feitenkaart* en de *Feitenkaart + voorstellen* zijn getoetst op het algemene doel van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR); te weten het in een gunstige staat van instandhouding brengen en houden van de soorten en habitattypen die Europees worden beschermd. Drie feiten worden vastgesteld:
 - Tot nu toe gerealiseerde EHS: in de huidige situatie in Overijssel zullen voor naar verwachting 48% van de onderzochte VHR-soorten duurzame condities bestaan voor het in stand houden van de soort.
 - *Feitenkaart*: Voor de *Feitenkaart* geldt dat het percentage duurzame condities voor VHR-soorten toeneemt tot 60%.
 - *Feitenkaart + voorstellen*: Het percentage soorten met duurzame condities ligt voor de *Feitenkaart + voorstellen* 1,5% hoger ten opzichte van de *Feitenkaart*.
- Zoals verwacht liggen beide percentages lager dan de oorspronkelijke geplande EHS, die zou uitkomen op 70% soorten met duurzame condities. Voor zowel de *Feitenkaart* als de *Feitenkaart + voorstellen* verbetert het algemene doel voor de VHR ten opzichte van de varianten op basis van het onderhandelingsakkoord tussen Rijk en IPO (minimum variant 27,5% en maximum variant 57,5%). Dit komt vooral doordat de uitgewerkte maatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof om te voldoen aan de internationale verplichting, het stoppen van de achteruitgang van soorten en Habitattypen in Natura 2000-gebieden zijn doorvertaald in de *Feitenkaart* en de *ingediende voorstellen* van de partners gericht zijn op plaatsen waar knelpunten van verdroging en vermesting spelen.
- Voor ruim 25% van de knelpunten, gebieden waar een risico is op een achteruitgang van actuele populaties van VHR-soorten, levert de *Feitenkaart* een positieve bijdrage leveren aan het oplossen van dit knelpunt. De *ingediende voorstellen* zullen voor ruim 50% van de knelpunten een positieve bijdrage leveren.
- Het *ingediende voorstel* in het gebied De Ruiten draagt bij aan al de drie onderzochte aspecten. De *ingediende voorstellen* in de gebieden het Vechtdal inclusief Vilsteren, Reestdal, Reggedal, Benedenloop Dinkeldal en Tilligterbeek, Barsbeker Binnenpolder, Heetveld, Vledder & Leyerhooilanden, Vogelpoel onder Agelerbroek, Stuwwal Oldenzaal, IJsseluitwaarden, Kloppersblok, Dinkeldal en De Borkeld dragen positief bij aan meerdere van de onderzochte aspecten. De *ingediende voorstellen* in de gebieden Landgoed de Gunne, Landgoederen ten zuidwesten van Dalfsen, Luttenbergerven, Veenschap, Hondeven Landgoed Schultenwolde, Ten noorden van Reutum, Landgoed Weldam, Boekelerbeek, Verbindingszone Aamsveen-Witte Veen en Landgoed het Lankheet dragen op één van de onderzochte aspecten bij. De overige voorstellen dragen niet bij aan de onderzochte aspecten (zie hiervoor figuur 3.5 en bijlage 5).
- Het voorstel om Reutum en Wanneperveen/Zuideindigerwijde uit de EHS te halen kan in Reutum lokaal leiden tot een achteruitgang van habitattypen en soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Daarnaast wordt er in beide gebieden een kans onbenut gelaten om grote aaneengesloten gebieden te realiseren die beter in staat zijn om drukfactoren uit de omgeving op te vangen.

5 Discussie

Bij de analyses zijn enkele aannames gedaan die van invloed zijn op de resultaten die gepresenteerd zijn. De resultaten geven ook aanleiding tot enkele discussiepunten, die hier kort beschreven worden:

- De aanname bij de analyse naar het algemene doel van de VHR is dat er geen financiële belemmeringen zijn voor de uitvoer van de voorgestelde maatregelen, op het gehele areaal natuur regulier beheer plaatsvindt, de PAS herstelmaatregelen 100% effectief zijn en de aankoop en inrichting volledig gerealiseerd worden.
- Net als bij de oorspronkelijke plannen voor de EHS (*Oorspronkelijke geplande EHS*) blijft er voor de *Feitenkaart* en de *Feitenkaart + voorstellen*, volgens het gebruikte rekenmodel, een tekort aan leefgebied voor het realiseren van duurzame condities voor alle VHR-soorten. Om voor alle VHR-soorten duurzame condities te realiseren is extra areaal, een verbetering van de ruimtelijke samenhang en verbetering van milieucondities nodig.
- De gebruikte modellen geven een indicatie van de te verwachten effecten van de *Feitenkaart* en de *Feitenkaart + voorstellen* op de doelen van de VHR. Na monitoring van de werkelijk bereikte resultaten na uitvoering van de plannen zal blijken of de gebruikte aannames in het rekenmodel juist zijn.
- De beoordeling in hoeverre de verdrogingsproblemen in aanliggende terreinen wordt opgelost door ingediende voorstellen is gedaan op basis van de hoeveelheid percelen die volgens het hydrologische onderzoek nodig zijn. De beoordeling geeft aan of de verdroging wel of niet wordt opgelost. Er is hierbij geen tussencategorie gebruikt, omdat het niet mogelijk is om op basis van de gegevens in te schatten of verdrogingsproblemen gedeeltelijk worden opgelost. Daar zijn gedetailleerdere hydrologische modellen voor nodig. Wanneer nieuwe inzichten aangeven dat niet alle percelen nodig zijn uit het hydrologisch onderzoek en dat juist de cruciale percelen met de *ingediende voorstellen* worden meegenomen, wordt momenteel een onderschatting gemaakt van de positieve bijdragen. Daartegenover staat dat wanneer juist één van de cruciale percelen niet met de *ingediende voorstellen* wordt meegenomen, maar het overgrote deel van de percelen wel, er een overschatting wordt gemaakt van de positieve bijdragen.
- Wanneer er keuzes gemaakt moeten worden tussen de verschillende *ingediende voorstellen* is het belangrijk dat een voorstel in zijn geheel worden meegenomen of in zijn geheel afvalt. Kleine, losse percelen of delen van voorstellen moeten alleen meegenomen worden als ze van cruciaal belang zijn voor de hydrologie of als ze eenvoudig te realiseren zijn.

Literatuur

Bouwma, I.M., J.A.M. Janssen, S.M. Hennekens, H. Kuipers, M.P.C.P. Paulissen, C.M. Niemeijer, M.F. Wallis de Vries, R. Pouwels, M.E. Sanders en M.J. Epe 2011. Realisatie landelijke doelen Vogel- en Habitatrichtlijn. Een onderzoek naar de noodzaak voor aanvullende beleidsmaatregelen ter realisatie van de landelijke doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Alterra-rapport 1835.

Bouwma, I.M. en C. Weebers 2012. Het onderhandelingsakkoord: reacties van de provincies toegelicht. Vakblad Natuur Bos Landschap 9 (1): 21-23.

Bouwma, R., R. Pouwels, J. Janssen, R. Wegman en S. Hennekens 2012. Helpdeskvraag Natuur buiten de EHS - K-N&R-067. Interne notitie versie augustus 2012, Alterra, Wageningen.

Bredenoord, H., A. van Hinsberg, M. Gorree en B. de Knecht 2011a. Beoordeling natuurakkoord. Globale toetsing van het onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur, d.d. 18 november 2011. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven.

Bredenoord, H., A. van Hinsberg, B. de Knecht en H. Leneman 2011b. Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur, Quick-scan van varianten. PBL publicatie 500414007. Planbureau voor de Leefomgeving.

De Knecht, B., W.G.M. van der Bilt en A. van Hinsberg 2011a. Wegen naar herstel biodiversiteit. Tijdschrift Milieu 17 (7).

De Knecht, B., A. van Hinsberg, W.G.M. van der Bilt, M. van Eupen, R. Pouwels en M.S.J.M. Reijnen 2011b. Ecologische effectberekening Natuurverkenning 2010-2040. Achtergronddocument Natuurverkenning 2011: 48.

IPO 2011. Toelichting op onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur. Interprovinciaal Overleg, Den Haag.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie & Interprovinciaal Overleg 2011. Verduidelijking en aanvulling op het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur, 7 december 2011.

PBL 2012. Aanvullende analyse natuurakkoord, d.d. 16 februari 2012. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven.

Pouwels, R., R. Jochem, M.J.S.M. Reijnen, S.R. Hensen en J.G.M. van der Grefte 2002. LARCH voor ruimtelijk ecologische beoordelingen van landschappen.; gepubliceerd: Alterra-rapport 492. Alterra, Wageningen.

Provincie Overijssel november 2007. Hydrologisch onderzoek herbegrenzing Ecologische Hoofdstructuur Twente. Intern document. Provincie Overijssel, Zwolle.

Van der Sluis, T., M. van Eupen en H. Kuipers 2010. Robuuste verbinding Holterberg - Haaksbergerveen. Toetsing gevolgen aanpassing van doelen. Alterra-rapport 2061. Alterra, Wageningen.

Van Eupen, M. en R. Pouwels 2008. Analyse herbegrenzing Ecologische Hoofdstructuur Overijssel. Alterra-rapport 1832. Alterra, Wageningen.

Vreke, J. en M.J.M. van Mansfeld 2000. Haalbaarheidsstudie Renkumse Beek; kosten en baten van herstel van een ecologische verbindingszone. Alterra-rapport 143. Alterra, Wageningen.

Bijlage 1 Overzicht gebruikte soorten MetaNatuurplanner

Deze bijlage geeft een overzicht van de VHR (vet weergegeven) en/of typische soorten die met het model MetaNatuurplanner kunnen worden geanalyseerd.

Planten

Aardbeiganzerik	Gesteelde zoutmelde	Rode bies
Aarddistel	Gewone vleugeltjesbloem s.l.	Rode dophei
Alpenheksenkruid	Goudhaver	Rond wintergroen
Amandelwolfsmelk	Groene nachtorchis	Ronde zegge
Armbloemige waterbies	Groenknoororchis	Ronde zonnedaauw
Beemdhever	Grote centaurie	Rozenkransje
Beemdkroon	Grote veldbies	Ruig hertshooi
Beenbreek	Grote wolfsklauw	Ruw gierstgras
Bergdravik	Heidekartelblad	Sierlijke vetmuur
Berggamander	Heidezegge	Slanke gentiaan
Besanjelier	Hondsviooltje	Soldaatje
Betonie	Honingorchis	Spaanse ruiter
Bitterkruidbremraap	Kalkwalstro	Stekelbrem
Blauw kweldergras	Klein slijkgras	Stijf hardgras
Blauwe bremraap	Kleine knotszegge	Stijve moerasweegbree
Blauwe knoop	Kleine ruit	Stijve steenraket
Blauwe zeedistel	Kleine schorseneer	Trosdravik
Bleek bosvogeltje	Kleine valeriaan	Tweehuiszige zegge
Bleek schildzaad	Kleine veenbes	Valkruid
Blonde zegge	Kleine wolfsklauw	Veldgentiaan
Bonte paardenstaart	Kleine zonnedaauw	Vetblad
Borstelgras	Kleinste egelskop	Vingerzegge
Bosereprijs	Kleverige reigersbek	Vleeskleurige orchis
Bosmuur	Klokjesgentiaan	Vliegenorchis
Brede ereprijs s.s.	Kluwenklokje	Vlottende bies
Breed fakkeldgras	Knolvossenstaart	Vlozegge
Bruine snavelbies	Knopbies	Waterlobelia
Christoffelkruid	Knotszegge	Welriekende agrimonie
Cipreswolfsmelk	Kranssalomonszegel	Welriekende nachtorchis
Daslook	Kruipbrem	Witte snavelbies
Draadgentiaan	Kruisbladgentiaan	Witte waterranonkel
Drienervige zegge	Kuifvleugeltjesbloem	Zandwolfsmelk
Drijvende egelskop	Kwelderzegge	Zeealsem
Drijvende waterweegbree	Laksteeltje	Zeegerst
Duifkruid	Lamsoor	Zeevetmuur
Duitse gentiaan	Lavendelhei	Zeeweegbree
Dunstaart	Liggende asperge	Zeewolfsmelk
Dwergvlas	Liggende vleugeltjesbloem	Zinkboerenkers
Echt lepelblad	Mannetjesorchis	Zwartblauwe rapunzel

Planten

Echte heemst	Melkvioltje
Echte karwij	Moerashertshooi
Eenarig wollegras	Moerassmele
Eenbes	Moeraswolfsklauw
Eenbloemig parelgras	Oeverkruid
Engels gras	Ondergedoken moerasscherm
Fijn goudscherm	Oorsilene
Franjgentiaan	Paarbladig goudveil
Gele zegge	Pilvaren
Gelobde maanvaren	Poppenorchis
Gesteeld glaskroos	Purperorchis

Vlinders	Vogels
Aardbeivlinder	Blauwborst
Bruin blauwtje	Blauwe Kiekendief
Bruin dikkopje	Boomklever
Duinparelmoervlinder	Boomleeuwerik
Dwergblauwtje	Bruine Kiekendief
Geelsprietdikkopje	Dodaars
Grote ijsvogelvlinder	Draaihals
Grote parelmoervlinder	Duinpieper
Grote vuurvlinder	Dwergstern
Grote weerschijnvlinder	Eider
Heideblauwtje	Geelgors
Heivlinder	Geoorde Fuut
Kleine heivlinder	Goudvink
Kleine ijsvogelvlinder	Grauwe Kiekendief
Kleine parelmoervlinder	Grauwe Klauwier
Kommavlinder	Grote Karekiet
Moerasparelmoervlinder	Grote Stern
Pimpernelblauwtje	Grote Zilverreiger
Purperstrepparelmoervlinder	Kemphaan
Tweekleurig hooibeestje	Klapekster
Vals heideblauwtje	Kleine Mantelmeeuw
Veenbesblauwtje	Kleine Zilverreiger
Veenhooibeestje	Kluut
Zilveren maan	Korhoen
	Kwak
	Kwartelkoning
	Lepelaar
	Nachtzwaluw
	Noordse Stern
	Oeverzwaluw
	Paapje
	Porseleinhoen
	Purperreiger
	Rietzanger
	Roerdomp
	Roodborsttapuit
	Snor
	Sprinkhaanzanger
	Strandplevier
	Tapuit
	Tureluur
	Veldleeuwerik
	Velduil
	Visdief
	Watersnip
	Wespendief
	Woudaapje
	Wulp
	Zwarte Specht
	Zwarte Stern

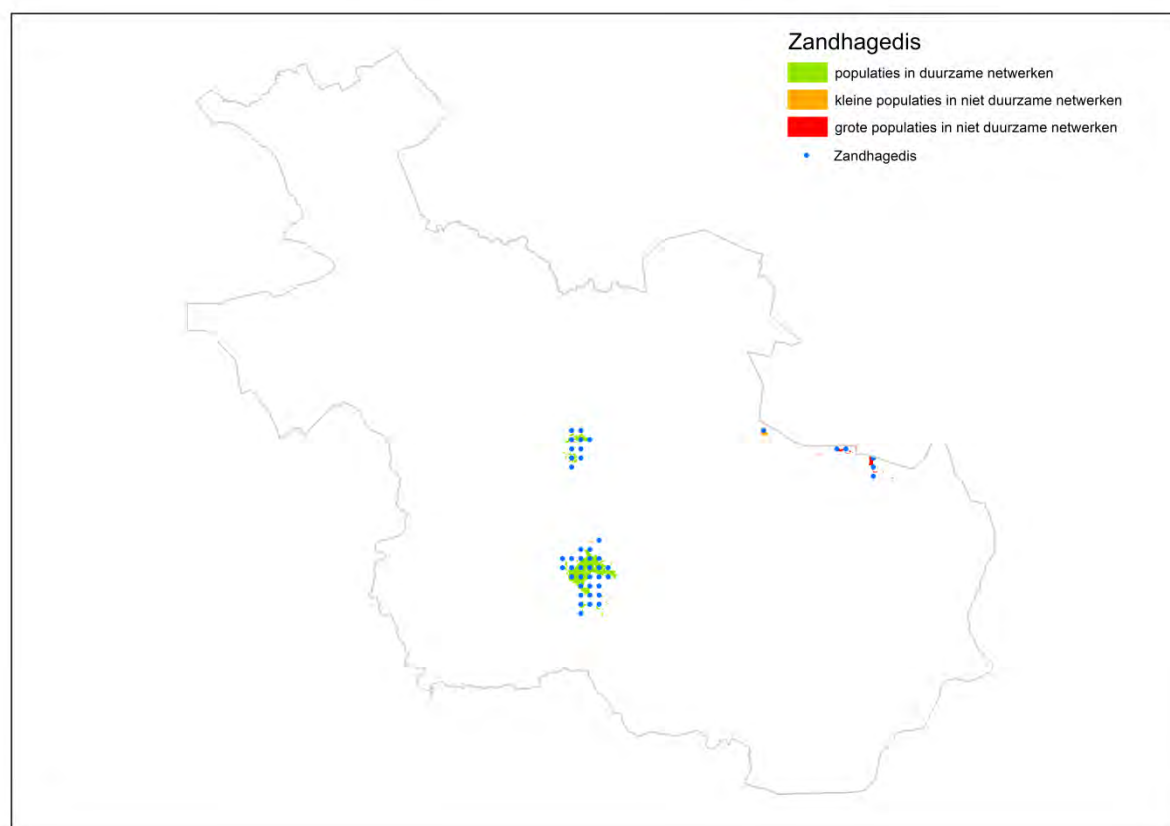
Bijlage 2 Overzicht soorten gebruikt met LARCH

Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten waarvoor gegevens beschikbaar zijn voor het bepalen van de ruimtelijke knelpunten in Nederland. Niet alle soorten komen voor in Overijssel (bijvoorbeeld Velduil en Hazelmuis).

Vogelrichtlijn	Habitatrichtlijn
Blauwborst	Boomkikker
Blauwe kiekendief	Donker pimperlblauwtje
Boomleeuwerik	Franjestaart
Bruine kiekendief	Gaffellibel
Dodaars	Geelbuikvuurpad
Draaihals	Gestreepte waterroofkever
Duinpieper	Gevlekte witsnuitlibel
Dwergstern	Gewone baardvleermuis
Eider	Gewone grootoorvleermuis
Geoorde fuut	Gladde slang
Grauwe kiekendief	Groene glazenmaker
Grauwe klauwier	Grote vuurvliender
Grote karekiet	Hazelmuis
Grote stern	Heikikker
Grote zilverreiger	Kamsalamander
IJsvogel	Knoflookpad
Kemphaan	Noordse winterjuffer
Kleine mantelmeeuw	Oostelijke witsnuitlibel
Kluut	Pimperlblauwtje
Korhoen	Poelkikker
Kwartelkoning	Rivierrombout
Lepelaar	Rosse vleermuis
Nachtzwaluw	Rugstreepad
Noordse stern	Ruige dwergvleermuis
Oeverzwaluw	Spaanse vlag
Paapje	Vliegend hert
Porseleinhoen	Vroedmeesterpad
Purperreiger	Watervleermuis
Rietzanger	Zandhagedis
Roerdomp	
Roodborsttapuit	
Snor	
Strandplevier	
Tapuit	
Velduil	

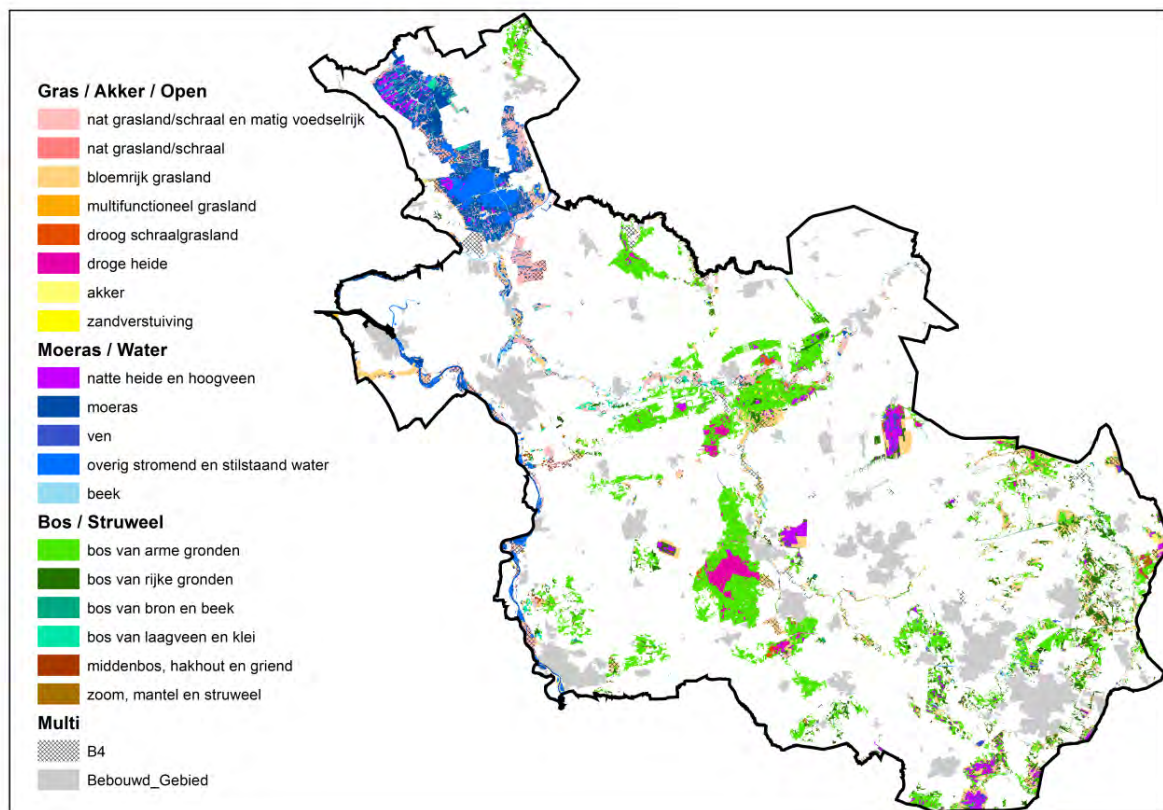
Bijlage 3 Voorbeeld van ruimtelijke knelpunten van Zandhagedis

Voorbeeldkaart van Zandhagedis met ligging van ecologische netwerken zonder ruimtelijk knelpunt en ecologische netwerken met een ruimtelijk knelpunt in Overijssel.

Bijlage 4 Natuurdoelen Feitenkaart

Overzicht van veronderstelde Natuurdoelen in het plan voor de *Feitenkaart*.

Bijlage 5 Overzicht beoordeling voorstellen

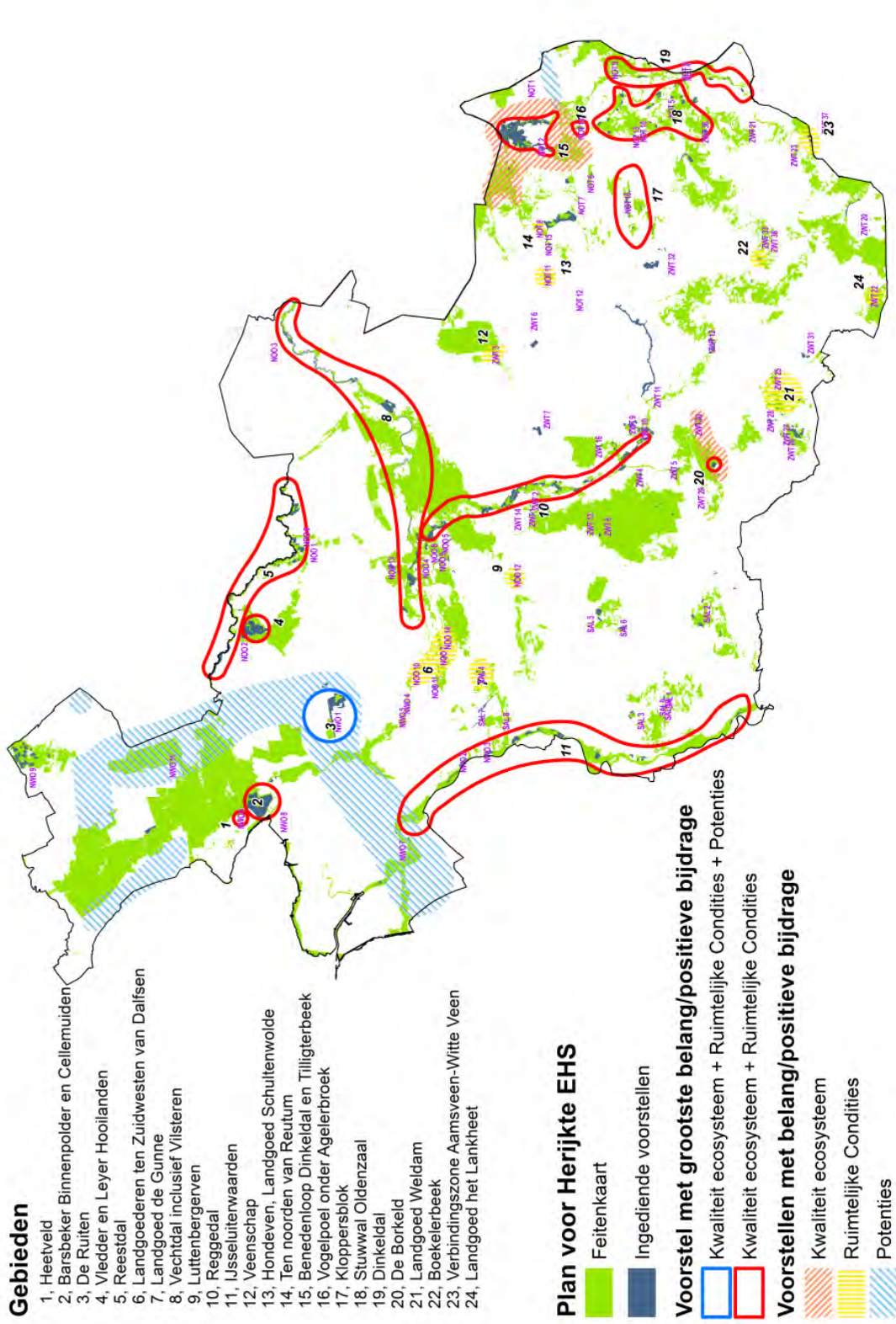
Tabel B5.1

Ingediende voorstellen voor uitbreiding van de EHS die positief scoren op één of meerdere van de onderzochte aspecten.

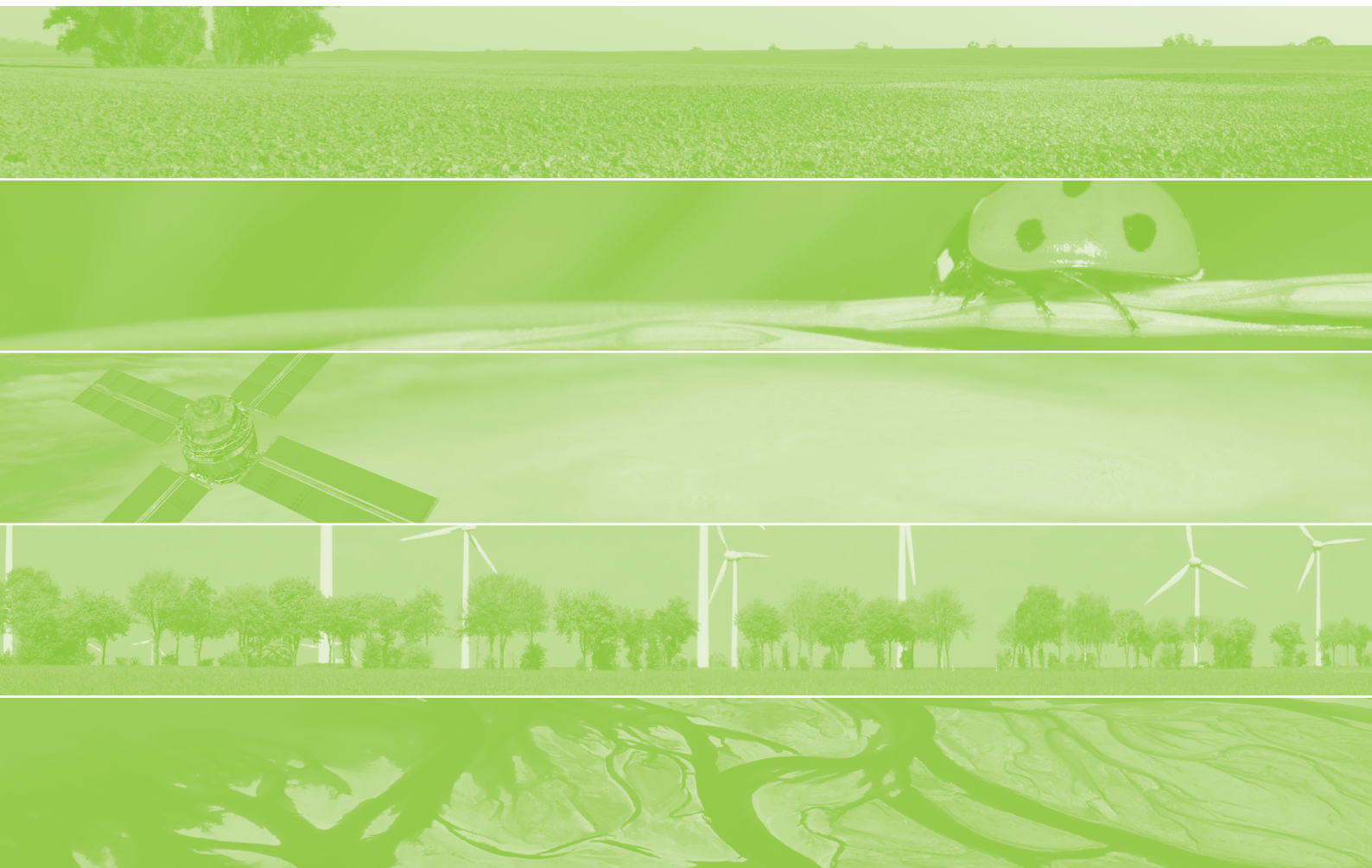
Nr.	Gebiedsnaam	Ingediende voorstellen	Kwaliteit ecosystemen	Ruimtelijke condities	Potenties § 3.4
Figuur 3.5		Codes prov. Overijssel	§ 3.2	§ 3.3	§ 3.4
1	Heetveld	NW06	✓	✓	
2	Barsbeker Binnepolder en Cellemuiden	NW08, NW010	✓	✓	
3	De Ruiten	NW01	✓	✓	✓
4	Vledder & Leyer Hooilanden	NO02	✓	✓	
5	Reestdal	NO01	✓	✓	
6	Landgoederen ten zuidwesten van Dalfsen	NO07, NO010, NO014		✓	
7	Landgoed de Gunne	SAL4		✓	
8	Vechtdal inclusief Vilsteren	NO03, NO04	✓	✓	
9	Luttenbergerven	NO012		✓	
10	Reggedal	ZWT14	✓	✓	
11	IJsseluiteerwaarden	NW03, SAL8	✓	✓	
12	Veenschap	ZWT3		✓	
13	Hondeven Landgoed Schultenwolde	NOT11		✓	
14	Ten noorden van Reutum	NOT8		✓	
15	Benedenloop Dinkeldal en Tilligterbeek	NOT1, NOT2	✓	✓	
16	Vogelpoel onder Agelerbroek	NOT14	✓	✓	
17	Kloppersblok	NOT16	✓		
18	Stuwwal Oldenzaal e.o.	NOT5, NOT10, NOT13, ZWT36	✓	✓	
19	Dinkeldal e.o.	NOT3, NOT4, NOT9	✓	✓	
20	De Borkeld	ZWT29	✓	✓	
21	Landgoed Weldam en Nijenhuis/Westerfliet oostkant	ZWT25, ZWT27		✓	
22	Boekelerbeek	ZWT38		✓	
23	Verbindingszone Aamsveen/Witte Veen	ZWT39		✓	
24	Landgoed het Lankheet	ZWT22		✓	

Tabel B5.2*Ingediende voorstellen voor uitbreiding van de EHS die niet scoren op één van de onderzochte aspecten.*

Nr.	Gebiedsnaam	Nr.	Gebiedsnaam
NO05	Perceel Ommen	ZWT1	Verbinding Sallandse Heuvelrug en Reggedal - niet eigendom Staatsbosbeheer
NO08	Landgoed Giethmen beheer		
NO09	Landgoed Giethmen omzetting natuur	ZWT2	Verbinding Sallandse Heuvelrug en Reggedal - in eigendom Staatsbosbeheer
NO011	Eendenkooi Kooiker		
NO013	Vlierbelten	ZWT6	Fayersheide
NOT6	Rossummermeden	ZWT7	Bruineveld
NOT12	Mekkelenberg (Mariaparochie)	ZWT8	Akker dorp Haarle
NOT15	Landgoed Baasdam	ZWT9	Grimberg: bestaande natuur
NW04	Zwolse deel Vechtdal	ZWT10	Grimberg: agrarisch natuurbeheer
NW05	Vechtcorridor	ZWT12	Giesen, Leusink, Otterschot
NW09	Landgoed Heerlijkheid De Eese	ZWT13	Almelose weg kavel econduct
SAL1	Gebieden bij Diepenveen	ZWT16	Notterveld: agrarisch natuurbeheer
SAL2	Gebieden bij Lettele	ZWT20	Gebieden langs Buurserbeek
SAL3	Wolbroeken bij Diepenveen	ZWT26	Landgoed Nijenhuis en Westerflor en huis Diepenheim - beheer
SAL5	Landgoed Schoonheten		
SAL6	Landgoed Groot Zwaaftink	ZWT28	Stapstenen Boven-Regge
SAL7	Percelen oostzijde Molenpolder	ZWT30	Enterven
SAL9	Landgoed Zorgvliet	ZWT31	Snakenburgerheide
SAL10	Landgoed Overvelde	ZWT32	Stroomesch
		ZWT33	Twekkelo
		ZWT37	Walre de Bordes

Figuur B5.1
 Ruimtelijke weergave van de ingediende voorstellen en de bijdrage aan de verschillende aspecten die zijn onderzocht.

Alterra is onderdeel van de internationale kennisorganisatie Wageningen UR (University & Research centre). De missie is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen negen gespecialiseerde en meer toegepaste onderzoeksinstituten, Wageningen University en hogeschool Van Hall Larenstein hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 40 vestigingen (in Nederland, Brazilië en China), 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de vooraanstaande kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen natuurwetenschappelijke, technologische en maatschappijwetenschappelijke disciplines vormen het hart van de Wageningen Aanpak.

Alterra Wageningen UR is het kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

Meer informatie: www.alterra.wur.nl